

MECH *ANOECTANGIUM AESTIVUM* V ČECHÁCH

Zdeněk Pilous

Abstract: Moss *Anoectangium aestivum* (Hedw.) Mitt. is reported from the sanstone area of Teplicko-adršpašské skály, NE Bohemia. In the Czech Republic, this species has been known until now from Moravia, the Hrubý Jeseník Mts. It is more frequent in Slovakia.

Teplicko-adršpašské skály byly pro svou romantičnost botaniky hojně navštěvovány dokonce již před rokem 1800. Mechorosty se zde zabývali zejména slezští bryologové, kteří již během 19. století tuto oblast dosti důkladně prozkoumali. Sbíral zde Milde, Limpricht, Nees v. Esenbeck aj. Zavítali sem později i všichni čeští bryologové a bylo zde dokonce vypracováno několik diplomových prací.

Nejméně dvakrát ročně jsem pravidelně od roku 1945 Teplicko-adršpašské skály jako konzervátor státní ochrany přírody procházel, abych zjistil stav přírodní rezervace. Podle uvedeného by se dalo soudit, že se zde nic nového již nedá objevit, a to již proto, že geologický substrát podmiňuje určitou jednotvárnost zdejší bryoflory. Pro mne prvním překvapením byl objev na skalách hojně rostoucího mechu *Leucobryum juniperoideum* C.Müll., tehdy nového druhu pro celou Evropu. O nálezu vzácného druhu *Pohlia myuldermansii* Wilcz. & Dem. jsem informoval před nedávnem (Bryonora 14: 12-13, 1994).

Do hlavní chodby Adršpašských skal byl již v minulém století vstup umělou branou uzavřenou železnou mříží. Vedle stál domek, kde vybíral vysloužilý hajný vstupné. Touto branou jsem prošel již bezpočtukrát, až při své pravidelné cestě v září 1993 jsem věnoval pozornost mohutným polštářům druhu *Amphidium mougeotii* (B.S.G.) Schimp., které pokrývají horní část brány. Vedle tohoto druhu pak rostou nápadně světle zelené polštářky mechu *Anoectangium aestivum* (Hedw.) Mitt. Jde o dosti vzácný, subarkticko-subalpínský druh s dosti širokým areálem (kromě Evropy též Afrika, Sev. a Již. Amerika, JV Asie, Nový Zéland, Oceánie). Z vlastních Čech dosud nebyl tento druh znám. Vyskytuje se jen na Moravě v Hrubém Jeseníku, kde jej na skalách ve Velké Kotlině sbíral již Sendtner, později i Podpěra, Šmarda, Kurková a jiní. Na Slovensku roste *Anoectangium aestivum* roztroušeně v Západných a Vysokých Tatrách, V Belianských Tatrách jsem jej sbíral na křemencových rendách pod Ždiarskou Vidlou. Překvapivě dosud nebyl publikován z Nízkých Tater. Bóros jej uvádí ze Smrekovice ve Velké Fatře, ale vzhledem ke geologickému podkladu (vápence) je tento údaj dosti nejistý.

CALOPLACA CERINELLOIDES - NOVÝ DRUH LICHENOFLÓRY ČESKÉ REPUBLIKY

Radek Dětinský

Abstract: *Caloplaca cerinelloides* (Erichs.) Poelt is reported from the Czech and Slovak Republics for the first time. Several localities from Croatia are added. The value of the distinguishing character between

C. cerinella and *C. cerinelloides* is discussed and particularly doubted.

Caloplaca cerinelloides (Erichs.) Poelt

Caloplaca cerinelloides (Erichs.) Poelt in Degelius, Kungl. Vetenskaps-och Vitterhets-Samhället, Bot. 2: 55 (1982).

Basionym: *Caloplaca pyracea* f. *cerinelloides* Erichsen, Verh. Bot. Ver. Prov. Brandenb. 72: 35 (1930).

Fotografie: John (1990), p. 98; Wirth (1987), p. 93.

Exsikáty: Flora exsiccata Austro-Hungarica. No. 3533. (PRC, PRM). Vězda (1994): Lichenes rariores exsiccati No. 113. (PRM, Vězda).

Stélka většinou nezřetelná, někdy šedavá. Apothecia biatorinní, bledě žlutá až žlutooranžová, matná, s tenkým okrajem světlejším než disk, 0,3(-0,5) mm v průměru, početná, jednotlivá až nahloučená. Spory ve věcku po 8, polárně dvoubuněčné, 8-12 x 5-7 μm , septum (2,5)4-6(6,5) μm , s tenkým kanálkem. Epifytický druh rostoucí převážně na bazické borce (*Acer pseudoplatanus*, *Fraxinus ornus*, *Juniperus* sp., *Larix decidua*, *Populus tremula*, *Quercus* sp., *Salix* sp., *Sambucus nigra*).

Od blízce příbuzného druhu *C. cerinella* (Nyl.) Flagey se liší počtem spor ve věcku (u *C. cerinella* lze ve věcku nalézt výtrusy v počtu 10 - 16). Žádné další znaky k jejich rozlišení nejsou udávány. Také ekologicky se oba druhy chovají velmi podobně. Od druhů komplexu *C. holocarpa* se liší menšími, "jemnějšími" apotheciemi, menšími sporamai a světlejší barvou plodnic. V novější literatuře je druh *C. cerinelloides* uznáván a poměrně hojně udáván z některých evropských zemí - Německa (Wirth 1980, 1987, John 1990), Itálie (Nimis 1993), Švédska (Degelius 1982), Rakouska (Hofmann et al. 1993, Vězda 1994), přesto bývají občas vysloveny pochybnosti o správnosti zařazení tohoto taxonu na úroveň druhu (Nimis 1992). Vzhledem k tomu, že diakritický znak mezi druhy *C. cerinelloides* a *C. cerinella* je jediný a jeho taxonomická hodnota dle mého soudu není příliš jistá, není taxonomie druhu *C. cerinelloides* uspokojivě vyřešena. Otázku, zda je relevantní nový druh popsat (resp. překombinovat z ranku "forma" do ranku "druh") pouze na základě počtu spor ve věcku, bude možno uspokojivě rozřešit teprve po příslušném kritickém zpracování celé skupiny příbuzných druhů při použití metod, umožňujících detailní studium vývoje věcka a spor.

Rozšíření

Česká republika

Z České republiky je druh *C. cerinelloides* dosud znám z jediné lokality: Bohemia merid., Mts. Šumava (7047b): Knížecí Pláně, ad cort. *Aceris pseudoplatani*, ca 1000 m s.m., 19.IX.1993 leg. et det. R. Dětinský, conf. A. Vězda et J. Poelt (herb. R. Dětinský).

Ani při revizi herbářového materiálu (PRC, PRM) jsem nanalezl žádnou další položku *C. cerinelloides* z České republiky. Naproti tomu zde uvádím několik dosud nepublikovaných lokalit z Chorvatska (Dalmácie) a jednu ze Slovenska (sic! - nový druh také pro Slovensko (cf. Pišút et al. 1993), bohužel bez přesné lokalizace časové i prostorové).

Slovenská republika

Ut *C. pyracea*. "Hungaria septentrionalis. In ditone Tatrae vicina. Lojka. Flora exsiccata Austro-Hungarica. No. 3533." Sine dato (PRC, PRM).

Chorvatsko

Omnia leg. M. Servít (1907-8) in "Dalmatia septentrionalis" (cf. Servít 1910). Omnia depen. in PRC.

Ut *Caloplaca cerinella*: Sv. Martin mt. (103 m s.m.), ca 5 km ad orient. a pago Bibinje versus. "Sv. Martin kóta 103. p. 69 n. 502." - Ut *C. pyracea*: Loc. "Casa rossa", ca 4 km ad orient. a opp. Zadar versus. "*Juniperus* u Casa rossa. 103 n. 102." - Ut *C. pyracea*: ca 2 km ad orient. a lacu Bokanjačko blato versus (ca 8 km ad septentr.-orient. a opp.

Zadar versus). "*Quercus*. Kóta 57 apud Polako. 13 n. 113." - Ut *C. pyracea*: Pagus Karaban ca 2 km ad septentr. a pago Bibinje versus. "Pistacien bei Karaban. 1907-1908. p. 50 n. 237." - Ut ? : Sub monte Gradina velika prope lacum Mare di Novegradi (ca 20 km ad septentr.-orient. a opp. Zadar versus). "*Carpinus*. Potok pod Gradinou kóta 156. 5 n. 309." - Ut *C. pyracea* / *cerinella*? : Inter ruinas aedicularum Sv. Petar et Sv. Martin "*Frax. ornus*. Mezi Sv. Petar. a Mart. 57 n. 242." - Ut *C. pyracea*: Ibid. "*Fraxinus ornus*. Mezi Sv. Petarem a Sv. Martinem. 67 n. 500." Omnia rev. R. Dětinský, conf. J. Poelt.

Na závěr bych chtěl poděkovat pánům RNDr. J. Liškovi, CSc., Prof. J. Poeltovi a RNDr. Ing. A. Vězdovi, CSc. za všestrannou a ochotnou pomoc.

Literatura

- Degelius G. (1982): The lichen flora of Island of Vega in Nordland, northern Norway. - Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället, Bot. 2.
- Erichsen C.F.E. (1930): Die Flechten aus der Moränengebiets von Ostschleswig mit Berücksichtigung der angrenzenden Gebiete. - Verh. Bot. Ver. Prov. Brandenburg 72: 1-68.
- Hofmann P. et al. (1993): Die Flechten und Flechtenparasiten von Osttirol (Österreich) - ein erster Überblick. - Herzogia 9: 837-879.
- John V. (1990): Atlas der Flechten in Rheinland-Pfalz. - 276 p., Oppenheim.
- Pišút I., Lackovičová A. & Lisická E. (1993): Súpis lišajnkov Slovenska. - Biológia 48: 53 - 98.
- Poelt J. (1969): Bestimmungsschlüssel Europäischer Flechten. - Cramer, Lehre.
- Nimis P.L. (1992): Chiavi analitiche del genere Caloplaca Th. Fr. in Italia (Lichenes, Teloschistaceae). - Not. Soc. Lich. Ital. 5: 9-28.
- Nimis P.L. (1993): The lichens of Italy. - 897 p., Torino.
- Servít M. (1910): Zur Flechtenflora Norddalmatiens. (Adatok északi Dalmátia zuzmóflórájához). - Mag. Bot. Lapok 9: 164 - 193.
- Vězda A. (1980): Katalog československých lišejníků. - 537 p., ms. [Depon. in: Knih. BÚ AV ČR, Průhonice].
- Vězda A. (1994): Lichenes rariores exsiccati. Fasc. duodecimus (numerus 111 - 120). - 4 p., Brno.
- Wirth V. (1980): Flechtenflora. - 552 p., Eugen Ulmer, Stuttgart.
- Wirth V. (1987): Die Flechten Baden-Württembergs. - 528 p., Eugen Ulmer, Stuttgart.

SPILONEMA PARADOXUM A *THERMUTIS VELUTINA* - DVĚ PŘEKVAPENÍ V HERBÁŘI PRC

Bohdan Wagner

Abstract: Two rare species of lichens - *Spilonema paradoxum* Born (North Bohemia, Jizerské hory Mts.) and *Thermutis velutina* (Ach.) Flot. (South Moravia, Znojmo) were determined during a revision of *Racodium rupestre* Pers. in PRC. Microscopical characters of these and related species are compared.

Při revizi položek druhu *Racodium rupestre* Pers. v lichenologickém herbáři katedry botaniky PřF UK (PRC) jsem zjistil dva zajímavé lišejníky z č. *Ephebeaceae*, jejichž rozšíření u nás je jen nedostatečně známé.

1. *Spilonema paradoxum* Born.

Položka je bez schedy, na obálce je pouze tužkou uvedeno "Stolpich v Jizerských horách". Několik stélek s apotécií bylo sebráno i s kusem horniny o ploše asi 5x3 cm. Lokalita je vymezena dosti široce, pravděpodobně se jedná o Sloupský potok, který pramení jižně od Hejnice jako Bílý a Černý Stolpich a později vtéká do Šmédé mezi obcemi Hejnice a Raspenava.